
ЛЮБІНСЬКА О.І.,

викладач,

ВНКЗ ЛОР

«Львівський медичний коледж

ім. Андрея Крупинського»,

м. Львів

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті зазначено актуальність і доцільність впровадження компетентнісного підходу як засобу модернізації змісту вищої медичної освіти, проаналізовано наукові дослідження та публікації, визначено сутність понять «компетентність», «компетенція». Здійснено теоретичний аналіз інформаційних джерел з метою вивчення стану проблеми формування професійної компетентності у студентів-майбутніх фахівців та проаналізовано різні підходи до тлумачення поняття «професійна компетентність». Автором зазначено, що професійна компетенція майбутнього фахівця передбачає підвищення рівня підготовки студентів медичних закладів до професійної діяльності, зокрема, у контексті лабораторної діагностики.

Ключові слова: медична освіта, компетентність, компетенція, професійна компетентність, компетентнісний підхід.

В статье определены актуальность и целесообразность внедрения компетентного подхода как средства модернизации высшего медицинского образования, проанализированы научные исследования и публикации, определено сущность понятий «компетентность», «компетенция». Анализ взглядов ученых на проблему определения сущности понятий «компетентность», «компетенция» показал, что они имеют разное толкование. С целью изучения проблемы формирования профессиональной компетенции у студентов – будущих специалистов автором проанализированы информационные источники и подходы к толкованию термина «профессиональная компетентность». Автором обосновывается актуальность формирования профессиональной компетенции будущего специалиста, что

© ЛЮБІНСЬКА О.І., 2015

включает повышение эффективности подготовки студентов медицинских учреждений к профессиональной деятельности, в том числе будущих специалистов по лабораторной диагностике.

Ключевые слова: медицинское образование, компетентность, компетенция, профессиональная компетентность, компетентностный подход.

The article noted the relevance and feasibility of implementing competence-based on the approach as a means of modernizing the content of higher medical education, research analysed the scientific research and publication, determined the essence of the concepts of "competence", "competency". The analysis of the scientists' views to determine the essence of the concepts of "competence", "competency" showed that there are no single approach to the formulation of the content of these definitions. It was conducted the theoretical analysis of information sources to study the problem of the formation of the professional competence of students and future professionals and was considered the views of interpretation "professional competence". It is founding the relevance of substantiates the formation of professional competence of future specialist, providing increasing training of students of medical institutions to professional activity. The author offers a list of research undertaken by modern scientists in the medical field. It was determined the directions for further research, including features training of future specialists of laboratory diagnostics.

Key words: medical education, competency, competence, professional competency, competence approach.

Розвиток системи сучасної вищої освіти в Україні визначається міжнародними тенденціями. Основна тенденція – участь у Болонському процесі, метою якого є створення спільного європейського освітнього простору, скерованого на активізацію мобільності громадян, підвищення конкурентоспроможних випускників.

Розбудова та реформування вітчизняної медицини зумовлена одним з пріоритетів для України. Але ці зміни неможливо впроваджувати без випереджувальних заходів у реформуванні медичної освіти та відповідної підготовки медичних працівників. Модер-

нізація вищої медичної освіти, що базується на підготовці творчої особистості, передбачає створення реальних умов для підвищення її інтелектуального, культурного, професійного потенціалу в стимулюванні прагнення до самореалізації.

Актуальним питанням є імплементація нового Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах і підготовка фахівців за відповідними освітньо-професійними програмами на початковому (короткий цикл), першому (бакалаврському), другому (магістерському), третьому (освітньо-науковому) й науковому

рівнях; здійснення освітнього процесу у вищих медичних та фармацевтичних закладах за ступенями вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр.

У Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), Концепції розвитку вищої медичної освіти (2008 р.), Наказі МОЗ України «Про затвердження Положення про особливості ступеневої освіти медичного спрямування» (2000 р.), Галузевих стандартах вищої освіти України (2007 р.) та ін. визначено тенденції модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців, а також шляхи оновлення медичної освіти.

Пріоритетним напрямом модернізації системи вищої медичної освіти є необхідність підвищення якості підготовки майбутніх медичних і фармацевтичних працівників, а також професійно-педагогічного рівня викладачів в умовах вищого медичного навчального закладу відповідно до вимог, цілей і завдань національної освіти як складової європейського освітнього простору.

Модернізація національної системи вищої медичної освіти нині здійснюється на засадах компетентнісного підходу, а саме спрямованості освітнього процесу на формування і розвиток ключових та професійних компетентностей особистості [4, с.21].

У контексті запровадження компетентнісного підходу активно розвиваються поняття «компетенція» і «компетентність», які були предметом наукових досліджень багатьох учених. Найвідоміші праці Н. Бібік, С. Гончаренка, О.Дубасенюк, І. Закір'янова, Н. Кузьміної, А. Маркової, О. Овчарук, З. Підручної, О. Пошетун, С.Сисоєвої, А. Хуторського, що становлять основу цих понять.

Поняття «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» – одні з найбільш уживаних слів у сучасній педагогічній науці, проте існує багато принципів та підходів до їх визначень. У сучасній науковій літературі існує як широке, так і більш вузьке тлумачення поняття «компетентність». У широкому сенсі компетентність деякими авторами розуміється як ступінь соціальної й психологічної зрілості людини, який передбачає певний рівень психічного розвитку особистості, психологічну готовність до певного виду діяльності, що дозволяє індивіду успішно функціонувати в суспільстві та інтегруватися в нього. У вузькому сенсі компетентність розглядається в якості діяльнісної характеристики як міра інтегрованості людини в діяльність. При цьому поняття «компетенції» також закономірно впливає зі співвідношення знань, умінь і навичок у певній галузі професійної діяльності. Поняття «професійна компетентність» розглядається як системна, інтегрована єдність, синтез інтелектуальних знань, умінь і навичок, готовність до професійної діяльності, що дозволяє фахівцю успішно адаптуватися та використовувати свій потенціал у суспільстві, яке постійно змінюється [11, с. 9-10].

Метою статті є аналіз досліджень, у яких певною мірою розкрито теоретичні засади та підходи до формування професійної компетентності майбутніх медичних працівників.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі аналізу науково-педагогічної літератури з'ясовано, що поняття «професійна компетентність» характеризується низкою різноманітних трактувань та тлумачень. Перш ніж розглянути деякі з них, необхідно коротко розкрити генезис даного поняття вдаючись до розкриття

сутності понять «компетентність» та «компетенція».

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови подане таке визначення терміна «компетентність» – це властивість за значенням, компетентний (поінформованість, обізнаність, авторитетність), тобто це інтегрована якість, яку має компетентна особа і яка відображає її поінформованість і обізнаність (знання, уміння, навички), авторитетність, яка значною мірою визначається певними уміннями, особистісними якостями й поведінковими характеристиками [5, с. 560]. Отже, «компетентність» є особистісною і оцінною характеристикою особи.

У Національній рамці кваліфікацій (2011), яка покликана стати основою розвитку вітчизняної освіти відповідно до вимог європейських стандартів, зазначено, що компетентність/компетентності – це здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, вміння, цінності, інші особисті якості [8].

Під компетентністю О. І. Пометун розуміє структуровані спеціальним шляхом набори знань, умінь, навичок і ставлень, що набуваються у процесі навчання й дають змогу людині визначати, тобто ідентифікувати та розв'язувати незалежно від контексту проблеми, характерні для певної сфери діяльності [7, с. 65].

Поняття «компетентність» у тлумаченні С. О. Сисоєвої – це «специфічна здатність, яка необхідна для ефективного виконання конкретної дії у конкретній предметній галузі, що включає вузькоспеціальні знання, специфічні предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за власні дії» [12, с.78].

Поняття «компетентність», на дум-

ку Дж. Равена, складається з великого числа компонентів, багато з яких є відносно незалежними один від одного, деякі компоненти відносяться скоріше до когнітивної сфери, а інші – до емоційної. Ці компоненти можуть замінювати один одного у якості складових ефективної поведінки [10, с. 253].

С.О.Сисоєва звертає увагу на те, що у наукових дослідженнях розглядають такі види компетентності: ключова, загальнопредметна, предметна, загальнопрофесійна, психологічна, спеціальна, інтелектуальна, інформаційно-комунікативна, вища, спеціально-педагогічна, науково-педагогічна, методична, управлінська, дидактична, дослідницька, творча, етична, міжкультурна, полікультурна, білінгвальна, подвійна, інформаційна, загальнокультурна тощо [13, с. 9].

Що стосується дефініції «компетенція», то також існують різні підходи до її тлумачення, проте необхідно зауважити, що усі аналізовані трактування мають спільну основу. Поняття «компетенції» пов'язується з сукупністю повноважень, прав і обов'язків певного органу або посадовця.

У сучасному великому тлумачному словнику подається таке визначення даного поняття: компетенція – це добра обізнаність із чим-небудь. Коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [5, с. 560].

Трактування даного поняття здійснюється також у таких аспектах, зокрема: – компетенція – це загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню (К. Баханов) [1, с. 38];

– соціально закріплений освітній результат (Н. Бібік); дослідниця вважає, що компетенції можуть бути введені як реальні вимоги до засвоєння студентами сукупності знань, способів діяльності, досвіду ставлень з певної

галузі знань, якостей особистості, яка діє в соціумі. Дослідниця передає поняття «компетенції» через усталені поняття: «готовність до...», «здатність до...». Результатом набуття компетенцій є компетентність, яка на відміну від компетенції передбачає особистісну характеристику, ставлення до предметної діяльності [2, 408-409].

Відповідно до встановлених видів компетентностей виділяють такі компетенції: ключові (мета, рівень змісту освіти); загальнопредметні (певні предмети й освітні галузі); предметні (стосуються конкретного змісту (А. Хуторський) [14].

Проаналізувавши появу та генезис цих понять ми можемо зробити висновок, що одні вчені аналізують поняття «компетенція», інші – поняття «компетентність», але загалом їх не ототожнюють.

Сисоєва С.О. підкреслює, що у вищому навчальному закладі формується готовність до певного виду професійної діяльності, рівень сформованості якої визначається рівнем сформованості компетенцій та їх видами. Остаточне формування й розвиток професійної компетентності фахівця відбувається тільки у процесі професійної діяльності. Мова компетенцій є найбільш адекватною для опису мети і результатів навчання [13, с.10].

Також існують різні підходи щодо тлумачення поняття «професійна компетентність». На думку Ю. Карплюка, професійна компетентність є інтегрованою системною якістю, яка характеризує потенційні можливості особистості (знання, уміння, досвід), рівень і динаміку їх розгортання в актуальній сфері, готовність розробляти професійні дії і реалізовувати їх на практиці [6, с. 175].

Лаконічно та вичерпно дає визначення даного поняття В. Ягупов вважа-

ючи, що професійна компетентність – це здатність фахівця кваліфіковано здійснювати свою фахову діяльність згідно з посадовими компетенціями [15, с.53].

С. Гончаренко визначає професійну компетентність як «сукупність знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки діяльності, використовувати інформацію» [9, с. 149].

Якість медичної освіти, що визначається сукупністю характеристик особи з вищою освітою та відображає її професійну компетентність, нині є важливим чинником у підготовці майбутніх висококваліфікованих, конкурентоспроможних, професійно компетентних медичних і фармацевтичних працівників.

Серед напрямів наукових досліджень, здійснених у контексті медичної освіти, виокремлюють наступні: комп'ютерне оцінювання та використання комп'ютерних систем у медичних навчальних закладах (І.Булах, Л.Артемчук); медико-соціальні основи реформування медсестринських кадрових ресурсів системи охорони здоров'я (М.Шегедин); організація навчального процесу (Л. Дольнікової, В. Пінькас); організація виховної роботи (Х. Мазепа); контроль знань та умінь у студентів вищих медичних навчальних закладів в умовах використання комп'ютерних систем (О.Сілкова), вивчення пізнавальної активності студентів медичного коледжу (Т. Темерівська); формування професійних цінностей майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки (К. Куренкова); емпатійні чинники професійної адаптації медичних сестер (Т. Павлюк); формування професійного мовлення майбутніх медичних працівників у вищих медичних

навчальних закладах (М. Лісовий); дидактичні засади застосування інноваційних педагогічних технологій у процесі вивчення науково-природничих дисциплін у медичних коледжах (К. Люшук); організаційно-педагогічні умови професійної підготовки молодших спеціалістів стоматологічного профілю (О. Гуменюк), шляхи адаптації студентів до навчання в медичному коледжі обґрунтував в своїх дослідженнях (Я. Цехмістер).

Формуванню професійної компетенції майбутніх медичних сестер у процесі вивчення фахових дисциплін присвячене дисертаційне дослідження І.Радзієвської, зокрема автором: розроблена загальна модель формування професійної компетентності сучасної медичної сестри у процесі вивчення фахових дисциплін; визначено педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер: компетентісно-діяльнісний та модульний підходи формування професійної компетентності медичних сестер; розроблено змістове забезпечення формування професійної компетентності медичних сестер, методики формування професійної компетентності медичних сестер на теоретичному етапі навчання у процесі вивчення фахових дисциплін та у процесі їх практичної підготовки в реальних умовах праці на клінічних базах, критерії оцінювання сформованості професійної компетентності майбутніх медичних сестер [11].

Бухальська С. розглядає професійну компетентність медиків як інтегральне професійне, інтелектуальне й особистісне утворення, яке формується у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця у вищому навчальному закладі, виявляється, розвивається і вдосконалюється у процесі професійної діяльності. Відтак визна-

чальними характеристиками професійної компетентності є: багатофункціональність; галузева метаосвітність; світоглядність та інтелектуальність; багатовимірність [4].

Бойчук І. розглядає компетентність у професійній підготовці фармацевта як інтегровану характеристику особистості фахівця, що включає компетенції та здатність виконувати виробничі функції щодо кваліфікованого забезпечення населення лікарськими засобами. визначає структурні компоненти професійної компетентності фармацевта [3].

Разом з тим, аналіз наукової літератури показав, що більшість учених головно розглядали проблеми формування професійної компетентності медичних сестер, значно менше – фармацевтів. Проте залишаються невирішеними проблеми визначення професійних компетентностей у системі підготовки майбутніх фахівців з лабораторної діагностики в умовах ступеневої освіти.

Без лабораторної служби неможлива сучасна медична діагностика. Лабораторна діагностика – це прогресуюча медична спеціальність, що виконує дослідження біоматеріалу людського організму з використанням морфологічних, біохімічних, імунологічних, генетичних, молекулярно-біологічних, бактеріологічних, цитологічних, токсикологічних, вірусологічних і інших методів. Основу клінічної лабораторної діагностики становлять медичні технології, кожна з яких, пройшовши наукову апробацію й процедуру дозволу на застосування, вимагає відповідного лабораторного устаткування, безперебійного постачання реагентами, специфічних методичних рекомендацій, виконання санітарних правил, технічного контролю, підготовки персоналу, економічного

обґрунтування тощо. Впровадження ринкових відносин і конкуренції сприяє зростанню потреби в висококваліфікованих фахівцях, які вміють орієнтуватися у складних діагностичних ситуаціях і відповідають високим вимогам, які висуваються сучасністю. Важливість підготовки фахівців з лабораторної діагностики, які володіють аналітичним мисленням, зумовлена необхідністю появи є високоерудова-

них особистостей у сфері медицини, які б були конкурентоспроможними на ринку праці.

Перспективи подальших наукових досліджень убачаємо в розробці та впровадженні у навчальний процес інноваційних методик підготовки майбутніх фахівців з лабораторної діагностики з метою формування у них належного рівня професійної компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баханов К. Традиції та інновації в навчанні історії в школі : Дидактичний словник-довідник / К. Баханов. – Запоріжжя, 2002. – 120 с.
2. Бібік Н. М. Компетентність у навчанні / Н. М. Бібік // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 408–409.
3. Бойчук І.Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фармацевтів у коледжі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Бойчук Ірина Дмитрівна ; Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. - Житомир, 2010. - 20 с.
4. Бухальська С. Компетентнісно зорієнтований розвиток студента в системі навчально-виховної та методичної роботи медичного коледжу як умова модернізації вищої медичної освіти / С. Бухальська, О. Мельничук // Нова педагогічна думка. - 2014. - № 3. - С. 21-24.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
6. Карплюк Ю.І. Вивчення проблеми формування професійної компетенції майбутніх спеціалістів у сучасній освіті/ Карплюк Ю.І.// Вісник НТУУ «КПІ», 2010. – Вип. 1. – С. 172-176.
7. Пометун О. Компетентністний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа.– 2005.– № 1. – С. 65–69.
8. Постанова “Про затвердження Національної рамки кваліфікацій України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.
9. Професійна освіта: Словник: навч. посібник / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; ред. Н. Г. Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – С. 380.
10. Равен Джон. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация / Равен Джон. – М., 2002.– С. 253 – 258.
11. Радзієвська І. В. Формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. В. Радзієвська; НАПН України, Ін-т проф.-техн. освіти. - К.: 2011. - 20 с.

12. Сисоєва С. О. Педагогічні технології: визначення, структура, проблеми впровадження / С. О. Сисоєва // *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. – К., 2002. – Вип. 4. – С. 69-79.
13. Сисоєва С.О. Дискусійні аспекти наукового тезаурусу нового закону України «Про вищу освіту» / С. О. Сисоєва // *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. – К. 2015. – Вип.1-2 (42-43). С.7-13.
14. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты / А. В. Хуторской // *Интернет-журнал «Эйдос»*. – 2002. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>
15. Ягунов В. В. Провідні методологічні характеристики основних видів компетентності майбутніх фахівців, що формуються в системі професійно-технічної освіти / В.В. Ягунов // *Модернізація професійної освіти і навчання: зб. наук. пр.* – К. : ІПТО НАПН України, 2012. – Вип. 2. – С. 45 – 59.